

Pomoc psychologiczno-pedagogiczna

Część I

Rozpoczynamy cykl artykułów, w których opisane zostaną zadania placówek oświatowych w zakresie pomocy psychologiczno-pedagogicznej na poszczególnych szczeblach edukacji oraz zasady wzajemnej współpracy szkoły i poradni.

Podstawowym zadaniem każdej placówki oświatowej jest edukacja oraz wychowanie dzieci i młodzieży. Obszary te wzajemnie się przenikają i uzupełniają. Jedne z najważniejszych zmian zachodzących w systemie oświaty w ostatnich latach dotyczą pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Nowe podejście do niej porządkuje oraz systematyzuje stanowisko oświaty m.in. w stosunku do dziecka o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Zwraca też uwagę na bezpieczeństwo fizyczne oraz psychiczne członków społeczności szkolnej. Podchodzi również w nowy, twórczy sposób do nadzoru wewnętrznego oraz zewnętrznego nad placówką oświatową. Niestety, za piętrzącymi się nowymi obowiązkami nie postępuje zwiększenie zatrudnienia koniecznych do ich realizacji specjalistów. Ponadto zasadniczo zmienia zadania poradni psychologiczno-pedagogicznej w zakresie udzielanej pomocy. Określa jej rolę jako służebną, wspierającą szkołę i nauczycieli w pełnieniu funkcji wychowawczej. Jest to niezwykle ważne, zwłaszcza teraz, kiedy na szkołę z jednej strony nałożono wiele nowych obowiązków związanych ze wspieraniem ucznia o specjalnych potrzebach edukacyjnych, z drugiej zaś – znacznie uszczuplono jej zasoby personalne. Jednocześnie współpraca z poradnią stanowi dopełnienie obowiązku, jakim jest współpraca ze środowiskiem lokalnym – pomoc ze strony profesjonalnego zespołu specjalistów często okazuje się bezcenna.

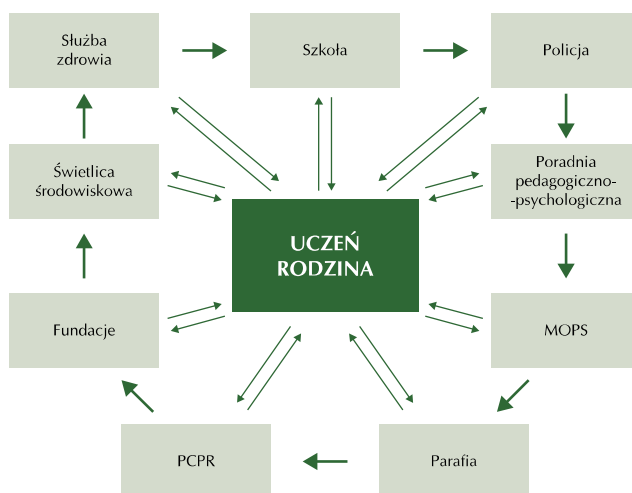
PRACA ZESPOŁOWA W CZERWIEC I DZIŚ

Aby w pełni wykorzystać potencjał każdego ucznia, potrzebna jest praca zespołowa nad jego rozwojem. W stosunku do dziecka o specjalnych potrzebach edukacyjnych konieczne jest sięgnięcie po pomoc specjalistów. Szkoły w coraz mniejszym stopniu dysponują zapleczem specjalistów, dlatego konieczne jest wspomaganie ich zasobami z zewnątrz.

Charakterystyczną cechą dotychczas funkcjonującego systemu było delegowanie dziecka sprawiającego problemy dydaktyczne i/lub wychowawcze do różnych instytucji pomocowych, w tym poradni psychologiczno-pedagogicznej, za pośrednictwem jego rodziców. Niedoskonałość tego rozwiązania polegała głównie na ograniczeniu w znacznym stopniu (w niektórych przypadkach wręcz całkowitym zablokowaniu) przepływu informacji pomiędzy instytucjami pomocowymi.

Również informacja zwrotna z instytucji, do których szkoła za pośrednictwem rodziców kierowała uczniów, była lakoniczna lub nie było jej wcale. Przykładem może być współpraca z sądem rodzinnym i dla nieletnich, którego przedstawiciele bardzo rzadko powiadamiali szkołę o poczynionych wobec ucznia krokach. Informacja pochodząca z poradni psychologiczno-pedagogicznej sprowadzała się do wydania opinii bądź orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego – dokumentu w poczuciu nauczycieli lakonicznego, wielokrotnie przepisywanego, niewnoszącego nic nowego do rzeczywistej pracy z uczniem w klasie.

Nowa koncepcja pomocy psychologiczno-pedagogicznej zakłada jej kompleksowy charakter. Przede wszystkim dziecko i jego problemy postrzega jako źródło wspólnej troski wszystkich placówek pomocowych funkcjonujących w lokalnej społeczności.

Koncepcja pomocy psychologiczno-pedagogicznej

Zgodnie z tą myślą dziecko jest nierozdzielalnym fragmentem swojej rodziny i pomoc niesiona przez placówki pomocowe musi obejmować również jego bliskich. Interdyscyplinarny charakter pracy zespołowej obliguje szkołę do współpracy z:

- rodzicami uczniów,
- poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, w tym poradniami specjalistycznymi,

- placówkami doskonalenia nauczycieli,
- innymi przedszkolami, szkołami i placówkami,
- organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz dzieci oraz ich rodzin.

PORADNIA – BLISKI WSPÓŁPRACOWNIK

Instytucją, która najbliższej współpracuje ze szkołą, choćby z racji pozostawania pod jurysdykcją tego samego resortu, jest poradnia psychologiczno-pedagogiczna. Obowiązujące obecnie prawo obliuguje przedstawicieli poradni do ścisłej współpracy nie tylko ze szkołami, ale również z:

- innymi poradniami,
- podmiotami świadczącymi poradnictwo oraz pomoc dziecku i jego rodzinie,
- placówkami doskonalenia nauczycieli,
- bibliotekami,
- organizacjami pozarządowymi.

Pozwala to poradni na wzbogacenie i tak niemałych zasobów własnych – każda z nich zatrudnia zespół specjalistów składający się z psychologów, pedagogów, logopedów i doradców zawodowych. Placówki te mają przeważnie cennych specjalistów z dodatkowymi kwalifikacjami, np. terapeutów pedagogicznych, mediatorów, trenerów programów profilaktycznych. W szczególnych przypadkach, jeżeli wynika to z potrzeb lokalnej społeczności, dyrektor poradni może zatrudniać innych specjalistów, których świadczenia są konieczne do realizacji zadań poradni, np. lekarzy.

BADAĆ RAZ – NIE ZNACZY GORZEJ

Poradnie nierzadko są wyposażone w nowoczesny sprzęt, a pracownicy posiadają doświadczenie w wykorzystywaniu metod umożliwiających prowadzenie ciekawych, specjalistycznych oraz bardzo efektywnych zajęć. Przykładem może być integracja sensoryczna lub biofeedback. Dotychczas działalność poradni sprowadzano do wielokrotnego diagnozowania uczniów oraz wystawiania co trzy lata obligatoryjnych opinii, koniecznych do dostosowania im metod, form i wymagań podczas sprawdzianów czy egzaminów zewnętrznych. Tymczasem większość zaburzeń oraz dysfunkcji ma charakter, niestety, nieodwracalny. Prowadzona terapia ma na celu jedynie skompensowanie deficytów, usprawnienie funkcjonowania, wypracowanie modeli radzenia sobie z niepowodzeniami i sposobów uczenia się. Jednak nie wpływa to na fakt, że sama istota deficytów pozostaje niezmienna. Analizatory pozostają uszkodzone, a lateralizacja skrzyżowana (czynnościowa asymetria ciała ludzkiego, wyrażająca się większą sprawnością narządów położonych po jednej ze stron ciała) nie zmienia swego charakteru. Nawet najbardziej uczciwa praca dziecka nie podnosi znacznie jego ilorazu inteligencji, który jest wrodzoną wartością stałą.

Dlatego też poddawanie ucznia ciągłemu badaniu było bezcelowe. Raz stwierdzona dysleksja rozwojowa nie może się całkowicie wycofać, dziecko nią dotknięte zawsze będzie potrzebowało dodatkowych zajęć o charakterze kompensacyjnym oraz dostosowania metod, form i wymagań do jego potrzeb i możliwości. Zasada leżąca u podstaw poprzedniego systemu, zakładająca badanie ucznia co trzy lata, dociągała niepotrzebnie pracowników poradni psychologiczno-pedagogicznej, uniemożliwiając im wykonywanie innych czynności, poprzez które mogliby służyć pomocą uczniom wymagającym

wsparcia. Nawet gdy pracownicy poradni chcieli wyjść poza schemat skupiania się wyłącznie na diagnozowaniu uczniów, to z powodu obowiązującego prawa mieli niewielkie możliwości.

ZADANIA SZKOŁY

Brak przepływu informacji pomiędzy placówkami pomocowymi a szkołą oraz sprowadzenie działań wspierających poradni psychologiczno-pedagogicznej jedynie do ciągłego poddawania uczniów badaniom oraz wydawania dokumentów spowodowało, że system pomocy psychologiczno-pedagogicznej był nieefektywny.

Nowe przepisy porządkują i doprecyzowują zadania szkoły oraz poradni psychologiczno-pedagogicznej, a także relacje między placówkami pomocowymi. Jasno określają, czego nauczyciele mogą oczekiwać od przedstawicieli poradni. W trakcie bieżącej pracy z uczniem nauczyciel, wychowawca oraz specjalista pracujący na terenie szkoły mają obowiązek zwrócić szczególną uwagę na dziecko:

- z niepełnosprawnościami,
- niedostosowane społecznie bądź zagrożone niedostosowaniem,
- szczególnie uzdolnione,
- ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się,
- z zaburzeniami w komunikacji językowej,
- z chorobami przewlekłymi,
- pozostające w sytuacji kryzysowej lub traumatycznej,
- z niepowodzeniami edukacyjnymi,
- z zaniedbanego środowiska w związku z sytuacją bytową rodziny, sposobem spędzania czasu wolnego oraz kontaktami środowiskowymi,
- z trudnościami adaptacyjnymi związanymi z różnicami kulturowymi lub ze zmianą środowiska edukacyjnego, w tym w związku z wcześniejszym kształceniem za granicą.

Osobą będącą inicjatorem pomocy psychologiczno-pedagogicznej w szkole może być każdy uczeń, który ma problem lub sytuację trudną do rozwiązania, jego rodzic, a także:

- dyrektor szkoły,
- nauczyciel, wychowawca lub specjalista, prowadzący zajęcia z uczniem,
- pielęgniarka środowiska lub higienistka szkolna,
- przedstawiciel poradni psychologiczno-pedagogicznej,
- asystent edukacji romskiej,
- asystent rodziny,
- pomoc nauczyciela,
- pracownik socjalny,
- kurator sądowy.

Pomoc udzielana przez pracowników poradni jest nieodpłatna

W przepisach ściśle opisano zadania placówek oświatowych w zakresie pomocy psychologiczno-pedagogicznej na poszczególnych szczeblach edukacji oraz zasady ich wzajemnej współpracy.

Pracownicy pedagogiczni:

- w przedszkolu prowadzą obserwację pedagogiczną zakończoną analizą i oceną gotowości dzieci do podjęcia nauki w szkole, tzw. diagnozę przedszkolną,
- nauczyciele, wychowawcy oraz specjaliści w szkole prowadzą obserwację pedagogiczną w trakcie bieżącej pracy z uczniami, która ma na celu rozpoznanie u uczniów trudności w uczeniu się i szczególnych uzdolnień.

W przypadku uczniów w **wieku wczesnoszkolnym** praca musi się skupić na wykryciu ryzyka wystąpienia specyficznych trudności w uczeniu się – tak aby wprowadzone zajęcia kompensacyjne oraz rewalidacyjne wspomogły rozwój dziecka i wyrównały jego wrodzone deficyty rozwojowe.

W **gimnazjum** oraz **szkole ponadgimnazjalnej** bardzo istotnym elementem pomocy psychologiczno-pedagogicznej jest doradztwo edukacyjno-zawodowe. Ma to ścisły związek z nowym podejściem do podstawy programowej w szkołach ponadgimnazjalnych. Zgodnie z nią uczeń rozpoczynający naukę w szkole średniej musi mieć już doprecyzowane zainteresowania zawodowe.

PORADNIA PSYCHOLOGICZNO-PEDAGOGICZNA A ZADANIA SZKOŁY

Nowe przepisy znacznie ograniczają obowiązki poradni psychologiczno-pedagogicznej, związane z wielokrotnym diagnozowaniem oraz opiniowaniem ucznia. Według obowiązujących obecnie regulacji opinia o specyficznych trudnościach w uczeniu się może być wydana jedynie raz, pomiędzy III a VI klasą. W wyjątkowych przypadkach uczeń może być diagnozowany i opiniowany w późniejszym terminie, wymaga to jednak dopełnienia szczególnych procedur. W zamian na poradnie zostały narzucone inne, bardziej złożone obowiązki, które pozwalają w pełni wykorzystać potencjał jej pracowników.

Wszelka pomoc udzielana przez pracowników poradni jest **nieodpłatna** i wymaga od **rodzica** jedynie złożenia **wniosku** o jej udzielenie. W niektórych przypadkach, jak np. w sytuacji ucznia niepełnosprawnego, kiedy przedmiotem jest określenie niezbędnych dla niego warunków nauki, sprzętu specjalistycznego oraz środków dydaktycznych, ze względu na jego rodzaj dysfunkcji osobą wnioskującą obok rodzica może być również **dyrektor** szkoły.

Nowe prawodawstwo nakazuje nauczycielom, wychowawcom i specjalistom szczególną czujność. Jeżeli podczas bieżącej pracy z dzieckiem dostrzegą u niego problemy o na-

turze wychowawczej, społecznej czy emocjonalnej, zobowiązani są udzielić mu natychmiastowego wsparcia. Jeżeli nie jest ono wystarczające, np. wymaga działań bardziej złożonych czy też długotrwałych, nauczyciel powinien powiadomić o problemie dziecka jego wychowawcę. Ten, w zależności od potrzeb, informuje innych nauczycieli i werbuje do współpracy specjalistów. Wychowawca koordynuje pracę zespołową osób zaangażowanych w pomoc dziecku.

Jeżeli pomoc udzielana uczniowi na podstawie rozpoznania dokonanego przez nauczycieli i specjalistów zatrudnionych w szkole okazuje się niedostateczna, wychowawca lub pedagog szkolny winien wesprzeć rodziców w podjęciu decyzji o przeprowadzeniu specjalistycznej diagnozy w poradni psychologiczno-pedagogicznej.

Dla uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego dyrektor tworzy **zespół**. Składa się on ze wszystkich nauczycieli oraz specjalistów pracujących w dzieckiem. Jego działania, podobnie jak w poprzednim przypadku, koordynuje wychowawca klasy. Na podstawie orzeczenia oraz wielospecjalistycznej oceny funkcjonowania ucznia zespół organizuje proces edukacji dostosowany do rodzaju dysfunkcji.

W poradni obowiązuje **rejonizacja**. Oznacza to, że podlegają jej placówki z jej okolicy, a także uczniowie uczęszczający do niej bądź zamieszkujący w danym rejonie. W wyjątkowych sytuacjach organy prowadzące poradnię mogą zawierać porozumienia, na mocy których pomoc może być udzielana poza rejonem i dzieciom spoza rejonu.

Obok poradni rejonowych funkcjonują również **poradnie specjalistyczne**. Ich rejonizacja obejmuje przeważnie całą aglomerację lub województwo. Przedmiotem działania poradni specjalistycznych jest działalność ukierunkowana na specyficzny, jednorodny charakter problemów dziecka. Przykładem mogą być poradnie specjalizujące się w:

- zaburzeniach emocjonalnych młodzieży, trudnościach wieku dojrzewania, relacjach rodzice – dzieci,
- ADHD, zespole Aspergera, autyzmie,
- wadach słuchu, wzroku,
- niepełnosprawności umysłowej,
- wspieraniu dzieci uzdolnionych,
- pomocy rodzinom dotkniętym problemem alkoholizmu.

Pomoc w tych placówkach udzielana jest na wniosek **rodzica** lub **pełnoletniego ucznia** i nie wymaga skierowania, jest również nieodpłatna.

NA CO MOŻEMY LICZYĆ ZE STRONY PORADNI

Współpraca pomiędzy szkołą a poradnią psychologiczno-pedagogiczną jest wielowymiarowa.

Obszar działań	Zadania pracowników
Opracowanie i realizacja szkolnego programu wychowawczego i profilaktyki	■ rozpoznawanie i określanie potrzeb uczniów wynikających z uwarunkowań środowiskowych, dysfunkcji, zaburzeń, trudnej sytuacji rodzinnej, wypadków losowych, ■ dobór działań oraz programów profilaktycznych do potrzeb społeczności szkolnej, ■ pomoc przy ewaluowaniu wszelkich działań zawartych w szkolnym programie wychowawczym i profilaktyki
Profilaktyka zachowań ryzykownych	■ prowadzenie edukacji dotyczącej ochrony zdrowia psychicznego wśród dzieci i młodzieży, rodziców i nauczycieli, ■ przeprowadzanie diagnozy uczniów pod kątem zagrożenia niedostosowaniem społecznym, ■ w ramach funkcjonowania zespołów do spraw orzecznictwa – orzekanie o potrzebie kształcenia specjalnego ze względu na zagrożenie bądź niedostosowanie społeczne

Udzielanie pomocy w rozwiązywaniu sytuacji konfliktowych, trudnych, kryzysowych	■ udzielanie społeczności szkolnej bezpośredniej pomocy psychologiczno-pedagogicznej w sytuacjach kryzysowych, ■ wspieranie nauczycieli w rozwiązywaniu problemów wychowawczych, ■ prowadzenie terapii przeznaczonej dla dzieci, młodzieży oraz ich rodzin, ■ organizowanie dla pracowników szkoły (np. pedagogów szkolnych), uczniów oraz ich rodziców grup wsparcia, ■ pełnienie funkcji mediatorów w sytuacjach spornych pomiędzy członkami społeczności szkolnej, ■ kierowanie interwencją kryzysową
Wspieranie w radzeniu sobie z problemami dydaktycznymi	■ diagnozowanie uczniów w ramach badań pedagogicznych oraz psychologicznych, ■ określanie specyficznych potrzeb wynikających z dysfunkcji ucznia, a także definiowanie jego szczególnych uzdolnień, ■ ukierunkowywanie dalszych działań pracowników merytorycznych szkoły w zakresie indywidualizacji procesu edukacji oraz wychowania dziecka o specjalnych potrzebach edukacyjnych, ■ wspieranie nauczycieli w zrozumieniu charakteru dysfunkcji, a także pomoc w określeniu oraz dostosowaniu metod, środków i form pracy do indywidualnych wymagań wynikających z rodzaju specjalnych potrzeb edukacyjnych, ■ udzielanie wsparcia uczniom w wyborze kierunku kształcenia i przyszłego zawodu, określenie szczególnych uzdolnień dziecka, jego poziomu intelektualnego i indywidualnych predyspozycji, ■ w ramach zespołu do spraw orzecznictwa – orzekanie o potrzebie kształcenia specjalnego
Doskonalenie zawodowe nauczycieli	■ organizowanie oraz prowadzenie sieci współpracy i samokształcenia mającego na celu wymianę doświadczeń pomiędzy nauczycielami, wychowawcami oraz specjalistami, ■ we współpracy z placówkami doskonalenia nauczycieli i bibliotekami pedagogicznymi – udzielanie wsparcia merytorycznego poprzez: • uczestnictwo w posiedzeniach rad pedagogicznych, • organizację warsztatów edukacyjnych, wykładów i prelekcji, • udzielanie konsultacji i porad
Wsparcie w nadzorze wewnętrznym	Wspólna ocena efektów pracy oraz opracowywanie wniosków z realizacji zaplanowanych form wspomagania uczniów, w szczególności: ■ analizowanie wyników sprawdzianów zewnętrznych, wyciąganie wniosków i wprowadzanie zmian, ■ realizacja wymagań stawianych wobec szkół podczas ewaluacji zewnętrznej, ■ analiza wyników i wniosków z nadzoru pedagogicznego

Obszary działań i zadania pracowników poradni psychologiczno-pedagogicznych

Ważnym aspektem nowoczesnego podejścia do edukacji jest wykorzystanie potencjału, jaki ma w sobie praca zespołowa. Aby było to możliwe, potrzebna jest zmiana relacji pomiędzy szkołą a jej partnerami. Zakres usług oferowanych przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne pozwala na rozwiązanie wielu nurtujących problemów wychowawczych i edukacyjnych, które znacznie ograniczają pracę nauczyciela i możliwości ucznia. Dlatego poznanie zakresu kompetencji pracowników poradni psychologiczno-pedagogicznych, w zależności od rodzących się trudności i dysfunkcji powierzonego opiece dziecka, wzajemnych oczekiwań placówek oraz potrzeb koniecznych do efektywnej współpracy, jest ważnym krokiem na drodze do skutecznego współdziałania.

ROZWIEJ SWOJE WĄTPLIWOŚCI!

Do końca kwietnia czekamy na Państwa pytania związane ze współpracą dyrektora i/lub nauczyciela z poradnią psychologiczno-pedagogiczną. Najciekawsze opublikujemy wraz z odpowiedzią specjalisty! Zgłoszenia prosimy kierować na adres: sygnal@oficynamm.pl.

Podstawa prawna:

- Rozporządzenie MEN z dnia 30 kwietnia 2013 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz.U. z 2013 r. poz. 532),
- Rozporządzenie MEN z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (Dz.U. z 2007 r. Nr 83 poz. 562 ze zm.),
- Rozporządzenie MEN z dnia 17 listopada 2010 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych oraz niedostosowanych społecznie w przedszkolach, szkołach i oddziałach ogólnodostępnych lub integracyjnych (Dz.U. z 2010 r. Nr 228 poz. 1490 ze zm.),
- Rozporządzenie MEN z dnia 1 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych (Dz.U. z 2013 r. poz. 199),
- Rozporządzenie MEN z dnia 11 października 2013 r. w sprawie organizowania wczesnego wspomagania rozwoju dzieci (Dz.U. z 2013 r. poz. 1257),
- Rozporządzenie MENiS z dnia 11 grudnia 2002 r. w sprawie ramowego statutu publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym publicznej poradni specjalistycznej (Dz.U. z 2002 r. Nr 223 poz. 1869 ze zm.),
- Rozporządzenie MEN z dnia 7 października 2009 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz.U. z 2009 r. Nr 168 poz. 1324 ze zm.).

Jagna Niepokólczycka-Gac

Pedagog, socjoterapeuta, wieloletni kurator społeczny sędu rodzinnego i dla nieletnich, trener, szef katedry Wychowania i Opieki Instytutu Kształcenia Eko-Tur. W swojej pracy zawodowej skupia się głównie na udzielaniu pomocy dziecku obciążonemu szeroko rozumianymi dysfunkcjami i jego rodzinie, kształtowaniem pozytywnego klimatu społecznego w szkole

W kolejnym wydaniu miesięcznika, w ramach rozpoczętego cyklu artykułów na temat pomocy psychologiczno-pedagogicznej, zajmiemy się diagnozą i związanymi z nią opiniami i orzeczeniami.

Książki związane z tematyką artykułu znajdziesz Państwo na:

